

**Opinia promotorska o rozprawie doktorskiej mgr Martyny Sabały
pt. „Leksyka dotycząca realiów starożytnej Palestyny w XVI-wiecznych przekładach
Ewangelii na język polski”**

Rozprawa doktorska mgr Martyny Sabały pt. „Leksyka dotycząca realiów starożytnej Palestyny w XVI-wiecznych przekładach Ewangelii na język polski”, powstała pod moim kierunkiem, to praca obszerna, licząca ponad 400 stron komputeropisu. Autorka podejmuje w niej zagadnienie leksykalnej ekwiwalencji realiów biblijnych w tekstach 10 polskich XVI-wiecznych przekładów Ewangelii, opublikowanych w internetowym wydawnictwie „Szesnastowieczne przekłady Ewangelii”, pod red. Izabeli Winiarskiej-Górskiej. Przedmiotem analizy jest 614 różnych jednostek leksykalnych (znaczeniowych), w postaci monoleksemów i tzw. derywatów składniowych. Ogląd tych nazw jest wszechstronny – dotyczy odpowiedniości w danym tekście i we wszystkich badanych przekładach, ekwiwalencji między podstawą grecką i łacińską a tekstami polskimi, genezy leksemów i relacji semantycznych między nimi, takich jak synonimia, polisemia czy hipero- i hiponimia.

Sam termin *realia*, w tym *realia biblijne*, to termin nieprecyzyjny, różnie rozumiany, na co wskazują badacze (np. Roman Lewicki, Irena Kwilecka). Doktorantka bardzo dobrze poradziła sobie z niejednoznacznością terminologiczną, podejmując próbę redefinicji terminu a także opracowując zarówno realia związane z topografią nowotestamentowej krainy, jak i – zwłaszcza – z kulturą materialną jej mieszkańców.

Struktura pracy jest przemyślana i logiczna, a praca składa się z dwóch części – teoretycznej i analitycznej. Część teoretyczna dzieli się na 5 głównych podrozdziałów. W pierwszym zostały określone cele i założenia metodologiczne, drugi prezentuje stan badań, kolejno – nad leksyką XVI-wiecznych przekładów Ewangelii, teorią pól leksykalno-semantycznych i adaptacją metodologii analizy polowej leksyki do opisu słownictwa dawnego. W trzecim przedstawiono genezę i charakterystykę XVI-wiecznych translacji biblijnych, w czwartym – opis materiału źródłowego i sposobu jego gromadzenia. Ostatni, piąty, zawiera ustalenia terminologiczne, w tym dotyczące kwestii spornych, różnie przez badaczy rozumianych. O tym, że Autorkę cechuje bardzo dobre przygotowanie teoretyczne do podjęcia opracowywanego zagadnienia, doskonała znajomość literatury przedmiotu,

umiejętność formułowania zarówno ogólnych celów, jak i etapów ich realizacji, świadczy nawet objętość pierwszego rozdziału: liczy on ponad 80 stron.

Struktura drugiej analitycznej części pracy powieliła autorski podział badanej leksyki na 8 pól leksykalno-semantycznych. Klasyfikacja opiera się na założeniach wypracowanych w ramach metodologii analizy polowej leksyki, ale pod wpływem materiału źródłowego została twórczo zmodyfikowana. Przedmiotem wszechstronnego opisu jest kolejno leksyka dotycząca: 1) krajobrazu i naturalnego ukształtowania terenu, 2) zagospodarowania przestrzeni, 3) przedmiotów codziennego użytku i narzędzi pracy, 4) jedzenia, jego przyrządzania i spożywania, 5) ubioru, 6) chorób, leczenia, pielęgnacji ciała, 7) transportu, 8) jednostek parametryzacji i środków płatniczych. To bardzo dobra klasyfikacja, wyczerpująca znamiona kompletności tez. Każdy z ośmiu podrozdziałów analitycznych ma bardzo przemyślaną strukturę: na początku analizy są podane wszystkie leksemy z danego pola, przy czym pogrubioną czcionką – jednostki znaczeniowe, a bez wyróżnienia – kolokacje w postaci wyrażen o luźnym lub łączliwym charakterze. Cenne i ciekawe jest każdorazowe wstępne przywołanie z różnorodnych kompendiów i monografii faktów kulturowych i historycznych związanych z opisywanymi w danym podrozdziale dziedzinami życia społeczności starożytnej Palestyny. Sama analiza leksyki jest pogłębiona i przejrzysta, materiał do analizy jest często zebrany tabelarycznie (praca zawiera ponad 70 tabel), a wieńczące rozprawę *Podsumowanie i wnioski końcowe* to wyczerpujące sprawozdanie z przeprowadzonej analizy, zawierające pogłębione wnioski o genezie, semantyce i strukturze analizowanej leksyki oraz dane statystyczne, jako całość inkrustowane czytelnym wykresem przedstawiającym procentowy udział leksyki z poszczególnych pól oraz przejrzystą, czytelną tabelą grupującą zapożyczenia nazywające realia dawnej Palestyny w XVI-wiecznych przekładach Ewangelii na język polski – z podziałem na pola.

Rozprawa mgr Martyny Sabały to dzieło nie tylko twórcze, ale i potrzebne, bo podejmujące nieopracowane zagadnienie ekwiwalencji leksykalnej między translacjami a ich podstawą w sposobie oddania realiów biblijnych. Materiał źródłowy pochodzący ze zróżnicowanych konfesyjnie XVI-wiecznych przekładów Ewangelii, stanowiących zwartą i autonomiczną część Biblii, jest ciekawy i wart opracowania. Wiek XVI to bowiem czas ważny zarówno w historii zewnętrznej – ze względu na przyrost piśmiennictwa, reformację i kontrreformację, jak i w historii wewnętrznej języka, podlegającego wówczas licznym zmianom obejmującym również leksykę. Rozprawa mgr Martyny Sabały w sposób wyczerpujący przedstawia istotny wycinek rzeczywistości językowej, a sama doktorantka w pełni zasługuje na dopuszczenie do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Alina Kypnińska